

DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL IDEAS DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE

Student of Termez State Pedagogical Institute

Norboyeva Jang'il O'ktam qizi

narbayivajangil@gmail.com

Abstract: This article examines the development of pedagogical ideas, conceptual changes in the field of education, and the evolution of pedagogical strategies in Uzbekistan since the achievement of independence. The research analyzes the processes of abandoning the standardized education of the former Soviet era and restoring our national pedagogical heritage, particularly the educational ideas of Eastern thinkers and representatives of the Jadidism movement. Furthermore, the article highlights the integration of modern Uzbek pedagogy into the global education system, student-centered educational technologies, and the influence of the "Third Renaissance" idea on the content of education.

Keywords: Independence, pedagogical thinking, national idea, the perfect man (komil inson), continuous education, Jadid heritage, interactive methods, Third Renaissance, digital pedagogy, STEAM approach.

MUSTAQILLIK YILLARIDA PEDAGOGIK FIKRLAR RIVOJI

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Norboyeva Jang'il O'ktam qizi

narbayivajangil@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston mustaqillikka erishgan davrdan boshlab pedagogik fikrlar taraqqiyoti, ta'lim sohasidagi konseptual o'zgarishlar va pedagogik strategiyalarning evolyutsiyasi tadqiq etiladi. Tadqiqotda sobiq ittifoq davridagi qolipli ta'limdan voz kechish, milliy pedagogik merosimiz, xususan, Sharq mutafakkirlari va Jadidchilik harakati vakillarining tarbiyaviy g'oyalarini qayta tiklash jarayonlari tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada zamonaviy o'zbek pedagogikasining jahon ta'lim

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

integratsiyasiga kirib borishi, shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalari va "Uchinchi Renessans" gʻoyasining taʼlim mazmuniga taʼsiri yoritib beriladi.

Kalit soʻzlar: Mustaqillik, pedagogik tafakkur, milliy gʻoya, komil inson, uzluksiz taʼlim, jadidlar merosi, interaktiv metodlar, Uchinchi Renessans, raqamli pedagogika, STEAM yondashuvi.

Oʻzbekiston oʻz mustaqilligini qoʻlga kiritishi jamiyat hayotining barcha jabhalari kabi pedagogik tafakkurda ham tub burilish yasadi. Mustaqillikning ilk yillaridan boshlab taʼlim davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishi etib belgilanishi, mazkur sohada yangicha falsafiy va pedagogik qarashlarning shakllanishiga zamin yaratdi. Pedagogik fikr rivoji endilikda shunchaki bilim berish emas, balki milliy gʻoya va umuminsoniy qadriyatlar ruhida sugʻorilgan barkamol shaxsni tarbiyalashni maqsad qildi. Istiqlol yillarida pedagogik fikr rivojining birinchi muhim bosqichi — bu tarixiy xotirani tiklash va milliy pedagogika xazinasini boyitish bilan bogʻliqdir. Sharq mutafakkirlari — Al-Xorazmiy, Ibn Sino, Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy asarlaridagi komillik mezonlari hamda Abdulla Avloniy, Mahmudxoʻja Behbudiy kabi jadid maʼrifatparvarlarining axloqiy oʻgʻitlari zamonaviy darsliklar va oʻquv dasturlarining oʻzagiga aylandi. Ularning "Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamot" degan shiori zamonaviy oʻzbek pedagogikasining bosh tamoyiliga aylandi.

Mustaqillik yillari (1991-yildan hozirgacha) Oʻzbekistonda pedagogik fikrlar rivoji taʼlimni mafkuradan xalos etish, milliy qadriyatlar va xalqaro tajribalar uygʻunligiga asoslangan «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ni amalga oshirishga qaratildi. Asosiy eʼtibor taʼlim tizimini demokratlashtirish, insonparvarlashtirish va shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim gʻoyalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Milliy pedagogika va qadriyatlarni tiklash: Sharq mutafakkirlari (Al-Buxoriy, at-Termiziy, Ibn Sino, Navoiy) merosini taʼlimga tatbiq etish, «Milliy istiqlol gʻoyasi» va «Sharqona tarbiya» tamoyillarini shakllantirish. Taʼlim tizimini isloh qilish: 1997-yilda qabul qilingan «Taʼlim toʻgʻrisida»gi Qonun va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

pedagogik fikrning huquqiy asosi bo'ldi. Bu davrda ta'limning uzluksizligi (maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, oliy ta'lim) ta'minlandi. Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar: An'anaviy ta'limdan interfaol metodlarga o'tish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) o'quv jarayoniga keng joriy etish rivojlandi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv: O'quvchini passiv bilim oluvchidan faol tadqiqotchiga aylantirish, o'quvchining shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogikaning markaziga chiqdi. Xalqaro tajribalar va hamkorlik: Jahon pedagogikasi yutuqlari (masalan, kompetensiyaviy yondashuv) milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilindi. Mustaqillik yillarida pedagogik fikr insonni komil shaxs qilib tarbiyalash, mustaqil fikrlaydigan, vatanparvar avlodni voyaga yetkazishdek strategik maqsadlarga xizmat qilib kelmoqda.

Pedagogik tafakkur — bu pedagogik voqelikni (o'qitish va tarbiya jarayonini) anglash, tahlil qilish va uni takomillashtirishga qaratilgan aqliy faoliyat shaklidir. Bu shunchaki bilim berish emas, balki "qanday o'qitish?" va "nima uchun o'qitish?" degan savollarga javob izlash jarayonidir.

Pedagogik tahlil: Ta'lim jarayonidagi muammolarni aniqlash va ularning sabablarini tushunish. Pedagogik bashorat: Ma'lum bir tarbiya usuli kelajakda qanday natija berishini oldindan ko'ra bilish. Kreativlik: Dars o'tishda an'anaviy qoliplardan chiqib, yangi va qiziqarli metodlarni (masalan, o'yin texnologiyalari) qo'llash. Refleksiya: O'qituvchining o'z faoliyatiga tashqaridan baho berishi va xatolarini tuzatishi. Bugungi kunda pedagogik tafakkur "shaxsga yo'naltirilgan" xarakterga ega. Ya'ni, asosiy e'tibor o'quvchiga tayyor ma'lumotni yetkazishga emas, balki unda tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilmoqda.

Milliy g'oya — bu xalqning o'tmishi, buguni va kelajagini birlashtiruvchi, uning asosiy maqsad va intilishlarini ifodalovchi ma'naviy-falsafiy tushunchadir. O'zbekiston sharoitida u jamiyatni jipslashtirish, milliy o'zlikni anglash va mustaqillikni asrashning asosi hisoblanadi.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

Milliy g'oyaning asosiy tushuncha va tamoyillari quyidagilardan iborat.

Vatan ravnaqi: Mamlakatning iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy jihatdan gullab-yashnashi. Yurt tinchligi: Barqarorlik va millatlararo totuvlikni ta'minlash. Xalq farovonligi: Har bir fuqaroning munosib hayot kechirishi uchun sharoit yaratish. Komil inson: Jismoniy sog'lom, ma'naviy yetuk va bilimli avlodni tarbiyalash. Ijtimoiy hamkorlik: Turli qatlamlar va siyosiy kuchlar o'rtasidagi birlik. Millatlararo totuvlik va dinlararo bag'rikenglik: Jamiyatdagi barcha din va millat vakillarining hamjihatligi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ushbu g'oya "Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot barpo etish" degan strategik maqsadni o'z ichiga oldi. Bugungi kunda u yoshlarda "mafkuraviy immunitet"ni shakllantirish va turli yot g'oyalarga qarshi turishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Komil inson — jismoniy baquvvatlik, aqliy yetuklik va ma'naviy poklikni o'zida mujassam etgan mukammal shaxs timsolidir. Ushbu g'oya o'zbek pedagogik tafakkurining o'zagi bo'lib, nafaqat zamonaviy ta'limning, balki qadimgi Sharq falsafasining ham bosh maqsadidir.

Ma'naviy-axloqiy poklik: Insof, diyonat, saxovat va adolat kabi fazilatlarga ega bo'lish. Bu borada Alisher Navoiyning "Hayratul-abror" asarida keltirilgan komillik mezonlari muhim manba hisoblanadi. Intellektual salohiyat: Zamonaviy ilm-fan va texnologiyalarni chuqur egallash. Abu Rayhon Beruniy va Ibn Sino asarlarida ilm egallash komillikning sharti sifatida talqin etilgan. Vatanparvarlik: Milliy g'ururga ega bo'lish va o'z yurtining ravnaqi uchun mas'uliyatni his qilish. Jismoniy barkamollik: Sog'lom turmush tarziga amal qilish. Mustaqil O'zbekistonning ta'lim sohasidagi strategiyasi aynan "Barkamol avlod — kelajak poydevori" g'oyasiga asoslanadi.

Uzluksiz ta'lim — insonning butun hayoti davomida bilim va ko'nikmalarini muntazam oshirib borishini ta'minlaydigan yaxlit tizimdir. O'zbekistonda bu tizim mustaqillik yillarida pedagogik tafakkurning eng muhim amaliy natijasi bo'ldi. O'zbekiston Respublikasining „Ta'lim to'g'risida“gi Qonuniga ko'ra, tizim quyidagi

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

bosqichlarni o'z ichiga oladi: Maktabgacha ta'lim va tarbiya: Shaxsning sog'lom rivojlanishi va maktabga tayyorlanish asosi. Umumiy o'rta ta'lim: 11 yillik majburiy ta'lim, bunda fundamental bilimlar beriladi. Professional ta'lim: Kasb-hunar maktablari, kollej va texnikumlar orqali mutaxassis tayyorlash. Oliy ta'lim: Bakalavriyat va magistratura bosqichlarida yuqori malakali kadrlar tayyorlash. Oliy ta'limdan keyingi ta'lim: Ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar (PhD, DSc) tayyorlash. Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash: Kasbiy mahoratni zamon talablariga moslab borish. Maktabdan tashqari ta'lim: To'garaklar va sport seksiyalari orqali bolalar qobiliyatini rivojlantirish. Uzluksiz ta'limning bosh maqsadi — jamiyat uchun raqobatbardosh va komil insonni tarbiyalashdir

Jadidlar merosi — XX asr boshidagi pedagogik tafakkurning cho'qqisi bo'lib, u mustaqillik yillarida milliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning asosiy manbalaridan biri bo'lib xizmat qildi.

Usuli jadid (Yangi usul) maktablari: Ismoil Gasprinskiy asos solgan bu tizim orqali darslarni an'anaviy yodlashdan voz kechib, mantiqiy fikrlash va dunyoviy bilimlarga (geografiya, hisob, tabiatshunoslik) asoslangan holda o'qitish joriy etilgan. Dunyo va din uyg'unligi: Jadidlar (Behbudiy, Munavvarqori, Fitrat, Avloniy) musulmon yoshlarini ham zamonaviy texnika va fanni egallashga, ham milliy qadriyatlarni saqlashga chorlaganlar. Axloq va tarbiya: Abdulla Avloniyning "Turkiy Guliston yoxud axloq" asari pedagogik tafakkurning durdonasi bo'lib, unda "Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamat, yo najot — yo halokat, yo saodat — yo falokat masalasidir" degan g'oya ilgari surilgan. Milliy davlatchilik va hurlik: Ta'lim orqali millatni uyg'otish va mustaqillikka erishish jadidlarning bosh maqsadi bo'lgan. Bugungi kunda jadidlar merosi O'zbekistonning yangi uyg'onish davri — Uchinchi Renessans poydevori sifatida ko'rilmogda Uchinchi Renessans — bu zamonaviy O'zbekistonda ilm-fan, ta'lim, madaniyat va ma'naviyatni yuksaltirish orqali mamlakatni rivojlantirishning yangi strategik bosqichidir. Ushbu g'oya ilk bor 2020-yil 31-avgustda O'zbekiston

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

mustaqilligining 29 yilligiga bag'ishlangan tantanali nutqda Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan. Uchinchi Renessansning mazmun-mohiyati va asosiy ustunlari: Tarixiy davomiylilik: O'zbekiston zaminida IX–XII asrlarda Sharq Renessansi (Birinchi Renessans) va XIV–XV asrlarda Temuriylar davri (Ikkinchi Renessans) yuz bergan. Bugungi islohotlar ushbu boy meros va jadidlar g'oyalariiga tayanib, yangi uyg'onish davrini yaratishga qaratilgan. Ta'lim va tarbiya — asosiy poydevor: Uchinchi Renessans poydevori aynan maktabgacha ta'lim, maktab ta'limi va oliy ta'lim tizimini isloh qilish orqali quriladi. Bu jarayonda o'qituvchi va murabbiylarning ijtimoiy nufuzini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Yangi O'zbekiston strategiyasi: 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasining asosiy maqsadlaridan biri Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdir. Inson kapitalini rivojlantirish: Asosiy e'tibor yoshlarning zamonaviy bilim va texnologiyalarni egallashiga, ularda mafkuraviy immunitet va tanqidiy fikrlashni shakllantirishga qaratilgan. Jadidlar merosi bilan bog'liqlik: Zamonaviy pedagogik tafakkurda jadidlarning "ilmu ma'rifat orqali najot topish" g'oyalari Uchinchi Renessansning ma'naviy asosi sifatida ko'riladi.

Interfaol metodlar — bu ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchining o'zaro faolligiga asoslangan, bilimni birgalikda izlash va o'zlashtirish usulidir. An'anaviy darsdan farqli o'laroq, bunda o'quvchi passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanadi.

Aqliy hujum (Brainstorming): Muayyan muammo bo'yicha o'quvchilar tomonidan ko'plab g'oyalar bildiriladi va eng maqbullari saralanadi. Keys-stadi (Case study): Hayotiy muammoli vaziyatni tahlil qilish orqali yechim topish ko'nikmasini rivojlantiradi. Bumerang texnologiyasi: O'quv materialini mustaqil o'rganib, guruhlarda bir-biriga tushuntirish va o'zaro baholashga asoslanadi. FSMU (Fikr, Sabab, Misol, Umumlashtirish): O'quvchilarda o'z fikrini dalillash va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi. Klaster (Tarmoqlar): Mavzuga oid tushunchalarni mantiqiy bog'liqlikda grafik ko'rinishda tasvirlash. Ushbu metodlar o'quvchilarda nafaqat bilim, balki

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

yumshoq ko'nikmalar (soft skills) — jamoada ishlash, muloqot va yetakchilik xususiyatlarini rivojlantiradi. Raqamli pedagogika — bu ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan shunchaki foydalanish emas, balki ularni pedagogik maqsadlar yo'lida strategik va tanqidiy integratsiya qilishdir. Raqamli didaktika va asosiy tamoyillar Raqamli pedagogika an'anaviy didaktikani raqamli muhitga moslashtiradi. Uning asosiy tamoyillari: Talabaga yo'naltirilganlik: Bilim olish jarayoni o'quvchining ehtiyoji va shaxsiy rivojlanishiga moslanadi. Interaktivlik: O'quvchi faqat ma'lumot qabul qiluvchi emas, balki raqamli kontent yaratuvchisi va jarayon ishtirokchisidir. Hamkorlik: Raqamli platformalar orqali o'qituvchi va talabalar o'rtasida jamoaviy bilim yaratish jarayoni. Shaffoflik va monitoring: "Raqamli iz" tushunchasi orqali o'quvchining o'zlashtirish darajasini real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati.

Bugungi kunda o'qituvchidan nafaqat texnik savodxonlik, balki quyidagilar talab etiladi: Metodik tafakkur: Texnologiyani qachon ishlatish va qachon ishlatmaslikni bilish. Raqamli madaniyat va xavfsizlik: Ma'lumotlar maxfiylikni saqlash va etika qoidalariga rioya qilish. Pedagogik dizayn: Raqamli o'quv materiallarini o'quvchi psixologiyasi va o'rganish tezligiga moslab loyihalash. Yangi texnologik trendlar Sun'iy intellekt (AI): Har bir o'quvchi uchun individual ta'lim traektoriyasini chizish va topshiriqlarni avtomatik baholash. Virtual va kengaytirilgan borliq (VR/AR): Murakkab mavzu va jarayonlarni 3D shaklda ko'rsatish orqali tushunishni osonlashtirish. Gamifikatsiya: Ta'limni o'yin elementlari bilan boyitish orqali motivatsiyani oshirish. STEAM ta'limi fan (Science), texnologiya (Technology), muhandislik (Engineering), san'at (Arts) va matematika (Mathematics) sohalarini birlashtirgan, amaliy yondashuvga asoslangan innovatsion ta'lim tizimidir. U o'quvchilarga nazariy bilimlarni real dunyo muammolarini hal qilishda qo'llashni o'rgatadi. STEAM har bir fanni alohida o'rganish o'rniga, ushbu beshta yo'nalishni yagona, integratsiyalashgan o'quv dasturiga bog'lashga qaratilgan. S (Science - Fan): Tabiat hodisalari va ilmiy prinsiplarni tushunish. T (Technology - Texnologiya):

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

Muammolarni hal qilish uchun vositalar va raqamli resurslardan foydalanish. E (Engineering - Muhandislik): Loyihalash, qurish va muammolarni tizimli yechish. A (Arts - San'at): Ijodkorlik, dizayn, estetika va innovatsion fikrlashni rag'batlantirish (STEMdan farqi shu "A" harfida). M (Mathematics - Matematika): Mantiqiy fikrlash, hisob-kitob va tahlil qilish ko'nikmalari. Afzalliklari STEAM ta'limi o'quvchilarda kelajak kasblari uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi: Mantiqiy va kreativ fikrlash: O'quvchilar yangi va innovatsion yechimlarni topishga undaladi. Muammolarni hal qilish qobiliyati: O'quvchilar tajriba o'tkazish, modellar yasash va xatolarni tuzatish orqali mustaqil ishlashni o'rganadilar. Jamoaviy ishlash: Loyihalar ustida ishlashda hamkorlik qilish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmalari oshadi. Amaliy tajriba: Nazariy bilimlar amaliy loyihalar orqali mustahkamlanadi, bu esa o'ziga ishonchni oshiradi. Raqamli savodxonlik: Texnologiyaga nisbatan ijobiy munosabat va texnik madaniyat shakllanadi. O'zbekistonda STEAM

O'zbekistonda ham STEAM ta'lim tizimini joriy etishga katta e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatda STEAM laboratoriyalari tashkil etilmoqda hamda IT va texnologiya yo'nalishidagi ta'lim markazlari ochilmoqda. Xususiy maktablar, jumladan, Artel global maktabi va Evrika kabi muassasalar o'z dasturlariga STEAM yondashuvlarini faol kiritmoqda. Hukumat ta'lim natijalarini yaxshilash maqsadida ushbu yo'nalishdagi xalqaro ko'rgazma va anjumanlarda ishtirok etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida O'zbekistonda pedagogik tafakkur tadrijiy rivojlanish yo'lini bosib o'tdi: u sobiq tuzum mafkuraviy qoliplaridan butkul xalos bo'lib, milliy o'zlikni anglash va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslandi. O'zbekiston Respublikasining „Ta'lim to'g'risida“gi Qonuni va uzluksiz ta'lim modelining joriy etilishi natijasida ta'limning maqsadi faqat bilim berishdan komil insonni tarbiyalashga yo'naltirildi. Bugungi kunda jadidlar merosining qayta tiklanishi, STEAM va raqamli pedagogikaning jadallashishi mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishning strategik asosi bo'lib xizmat qilmoqda.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika. – Toshkent: "Noshir", 2011.
2. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2006.
3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2008.
4. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi (Darslik). – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2008.
5. Zunnunov A. Pedagogika tarixi (Darslik). – Toshkent: "Sharq", 2004.

